

Література

1. *Шеремет А. Д., Щербакова Г. Н.* Финансовый анализ в коммерческом банке. — М.: Финансы и статистика, 2000. — С. 23.
2. *Карминский А., Петров А.* Рейтинг динамической финансовой стабильности банков // Бюллетень финансовой информации. — 2000. — №12. — С. 74—77.
3. *Мертенс О., Урга Дж.* Ефективність банківської системи України // Банківська справа. — 1999. — № 6. — С. 29—36.
4. *Уткин О. Б.* Применение высоких технологий для анализа эффективности банков // Деньги и кредит. — 2001. — № 8 — С. 26—29.
5. *Котенков В., Сазыкин Б.* Устойчивое развитие банков России // Бюллетень финансовой информации. — 2000. — № 2. — С. 49—56.
6. *Котенков В., Сазыкин Б.* Диагностика развития и финансовой устойчивости банков // Аналитический банковский журнал. — 2001. — №8. — С. 55—62.
7. *Погостинская Н. Н., Погостинский Ю. А.* Системный анализ финансовой отчетности. — СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 1999. — 96 с.
8. *Нерадовский В.* Ликвидность и платежеспособность кредитной организации в ординальном измерении // Банковские технологии. — 2001. — №6. — С. 29—37.

О. О. Примостка, аспірант
Київський національний економічний університет

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Проблема створення методики інтегральної оцінки діяльності суб'єктів господарювання завжди знаходилася в центрі уваги економістів [1]. Такою оцінкою може бути економічна ефективність, проте в науковій літературі не існує загальноприйнятого підходу до трактування цієї економічної категорії.

Так, відомий вчений-економіст В. В. Новожилов визначав економічну ефективність як співвідношення результатів та витрат на їх отримання [2]. С.В. Мочерний трактує ефективність як здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечують цей результат [3]. На думку А. Н. Азріліяна, ефективність суспільного виробництва визначається як характеристика результатів виробництва у співвідношенні з виробничими ресурсами та суспільними потребами [4].

Наведені визначення поняття економічної ефективності загалом можна охарактеризувати як макроекономічні. Якщо ж роз-

глядати ефективність з погляду окремого суб'єкта господарювання, то це поняття слід конкретизувати через низку індикаторів та показників. При цьому варто наголосити, що ефективність є загальносистемним показником, який відображає емерджентні властивості системи, а відтак не може бути зведений до простої суми окремих показників, тобто є неадитивним.

Одним із найважливіших показників ефективності діяльності вважається прибуток, однак оцінювання за допомогою абсолютних показників не завжди дозволяє отримати об'єктивну оцінку реального стану справ. Більш адекватно характеризують ефективність відносні показники, зокрема такі, як рентабельність та прибутковість, розраховані за співвідношенням прибутку (чистого доходу) та витрат на його отримання. Зокрема в банківській діяльності економічний зміст відносних показників ефективності полягає в тому, що вони характеризують рівень прибутку, отриманого з кожної вкладеної в банк гривні. Разом з тим показники рентабельності та прибутковості свідчать про продуктивність та віддачу фінансових ресурсів банку, його здатність інвестувати кошти з метою отримання достатніх доходів. Відтак відносні показники ефективності доповнюють аналіз абсолютних кількісних величин, розкриваючи їх якісний зміст.

За допомогою фінансових показників може бути оцінена ефективність більшості управлінських рішень, тому фінансовий аналіз розглядається як етап, операція і одна із основних умов забезпечення якості та ефективності управлінських рішень, що приймаються. Відтак очевидно, що ефективність системи управління оцінюється за такими показниками, як фінансові результати діяльності банку та їх стабільність, рентабельність, фінансовий стан банківської установи.

Вивчення застосовуваних в міжнародній практиці методів аналізу економічної ефективності суб'єктів ринку показує, що в цілому їх можна об'єднати в дві групи: оцінювання на основі ринкових індикаторів за допомогою тих чи інших теоретичних моделей та аналіз, заснований на даних фінансової звітності. Серед методик першої групи найбільш відомими є модель М. Гордона та модель В. Шарпа, тоді як в другій групі домінуючим залишається метод фірми Дюпон, або декомпозиційний аналіз прибутковості власного капіталу.

Згідно з моделлю Гордона, рентабельність (E) визначається як ставка дохідності емітованих банком цінних паперів (акцій) на кінець року чи поточного періоду і може бути представлена в такому вигляді:

$$E = \frac{D_1}{P_0} + \frac{P_1 - P_0}{P_0},$$

де D_1 — дивіденди на кінець року;

P_0 — ціна купівлі цінних паперів;

P_1 — ціна продажу цінних паперів.

За моделлю Шарпа рентабельність розраховується як очікувана ставка дохідності акцій банку на початок звітного періоду та розраховується за формулою:

$$E(R) = R_f + (E(R_m) - R_f) \cdot \delta,$$

де $E(R)$ — очікувана ставка дохідності (розрахункова величина);

R_f — безризикова відсоткова ставка (наприклад, за державними цінними паперами);

R_m — ринкова ставка дохідності, що складається із безризикової ставки та премії за ризик;

$E(R_m)$ — очікувана ринкова ставка;

δ — коефіцієнт бета.

При практичному застосуванні розглянутих методичних підходів виникає кілька проблем, пов'язаних насамперед з можливою відсутністю на ринку необхідних для обчислень індикаторів, зокрема таких, як ставка без ризику, ціни купівля і продажу цінних паперів. Цілком очевидно, що отримання необхідних вихідних даних залежить від рівня розвитку фінансових ринків, рівня їх ліквідності, ступеня поширення банківських акцій в активному обігу. Проте формування об'єктивних значень ринкових індикаторів не завжди можливе, насамперед унаслідок недосконалості фінансових ринків та недостатнього поширення банківських акцій в обігу, як це має місце в Україні. Тому у практичній діяльності більшою популярністю користуються аналітичні прийоми, засновані на даних фінансової звітності, а найвідомішим серед них є методика декомпозиційного аналізу Дюпона.

Суть методу Дюпона полягає у визначенні основних факторів, що впливають на величину прибутку в розрахунку на одиницю власного капіталу. Методика передбачає розрахунок низки показників: дохідність капіталу, прибутковість активів, використання активів, мультиплікатор капіталу.

Коефіцієнт дохідності капіталу банку (ROE) розраховується як відношення прибутку після оподаткування (Π) до власного капіталу (K):

$$ROE = \frac{\Pi}{K}.$$

Коефіцієнт прибутковості активів (*ROA*) характеризує суму прибутку, отриманого на одиницю банківських активів (*A*), та може бути виражений формулою:

$$ROA = \frac{\Pi}{A}.$$

Дохідна база активів (*ДБА*) визначає продуктивну частку активів, що працюють та приносять прибуток:

$$ДБА = \frac{СА - АНД}{СА}.$$

де *СА* — дохідна база активів;

АНД — активи, що не приносять дохід.

Коефіцієнти прибутковості капіталу та прибутковості активів є основними для розрахунку мультиплікатора капіталу (*М_к*), який визначається як відношення середньої величини активів до середнього значення власного капіталу:

$$М_k = \frac{A}{K}$$

Показник прибутковості доходу, або маржа прибутку (*М_п*) показує питому вагу прибутку в сумі отриманих банком доходів (*Д*):

$$М_p = \frac{\Pi}{D}$$

Коефіцієнт використання активів (*А_в*) характеризує ступінь віддачі активів, тобто ефективність політики управління банківськими портфелями, і визначається за формулою:

$$A_v = \frac{D}{A}$$

До узагальнюючих показників ефективності діяльності комерційного банку відносять також норму розподілу (*Н*), котра визначається як відношення прибутку, виплаченого у вигляді дивідендів (*Π_д*), до загальної суми чистого прибутку:

$$H = \frac{\Pi_d}{\Pi}$$

Потрібно зазначити, що аналіз ефективності можна проводити як в цілому по банку, так і за групами операцій чи окремими операціями (активні та пасивні, процентні та непроцентні, одиничні операції). Розглянемо кожен з названих підходів.

Ефективність активних операцій визначається показником прибутковості активів, однак за виникнення потреби в оцінюванні прибутковості кожної операції окремо доцільно використовувати показник, що відображає рівень доходності певної операції для банку:

$$R_{Ai} = \frac{D_i}{A_i}$$

де R_{Ai} — показник доходності i -го виду активних операцій банку;
 D_i — сума отриманих доходів від проведення операцій i -го виду;

A_i — середня величина коштів, використаних для проведення операцій i -го виду.

Ефективність проведення пасивних операцій (E_{n1}) можна розрахувати як відношення загальної суми залучених ресурсів до загальної суми вкладень банку:

$$E_{n1} = \frac{Ro}{In}$$

де Ro — залучені ресурси;

In — сума вкладень банку.

Також ефективність пасивних операцій (E_{n2}) можна визначити як середню ціну залучених ресурсів:

$$E_{n2} = \frac{InR}{AvInt}$$

де InR — процентні ставки;

$AvInt$ — середні запаси [5].

На нашу думку, використання наведених формул може бути доцільним для розрахунку кількісних показників діяльності банку, що впливають на ефективність. Проте слід звернути увагу й на те, що метод коефіцієнтів не дозволяє враховувати ризик проведення операцій, а він є фактором, що досить суттєво впливає на ефективність.

Література

1. Павленко А. Ф., Чумаченко Н. Г. Трансформация курса «Экономический анализ деятельности предприятий»: Науч. доклад. — К.: КНЭУ, 2001. — С. 70.
2. Новожилков В. В. У истоков подлинной экономической науки. — М.: Наука, 1995. — С. 115.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр «Академія», 2000. — С. 508.
4. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. — 4-е изд., доп. и перераб. М.: Институт новой экономики, 1999.
5. Финансовый анализ в коммерческом банке / А. Д. Шеремет, Г.Н. Щербакова. — М.: Финансы и статистика, 2001. — С. 131—150.

И. В. Прискарь

директор аудиторской фирмы «Exint-Service»,
соискатель кафедры бухгалтерского учета и аудита
Молдавской экономической академии

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНАЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕДУР ПРИ АУДИТЕ ДОЛГОСРОЧНЫХ АКТИВОВ

В соответствии с Международными и Национальными Стандартами Аудита аналитические процедуры предусматривают применение технических приемов аудита для анализа и прогноза связей и соотношений между финансовыми и операционными данными.

Аналитические процедуры применяются как на стадии планирования аудита — для выявления необычных или неверно отраженных в отчетности фактов, а также для определения области повышенного риска, требующего детального тестирования, так и на протяжении всего периода проведения аудита.

Выполнение аналитической процедуры включает определение цели процедуры, выбор метода проведения процедуры, непосредственное проведение процедуры и анализ ее результатов.

К аналитическим процедурам относятся:

- числовые и процентные сравнения,
- коэффициентный анализ,
- корреляционный анализ,
- генерация случайных чисел.

Применяя указанные методы, аудитор проводит такие аналитические процедуры: